

از حاشیه تا متن

کارکردهای هنر نمایش در نظام تعلیم و تربیت

گفت و گوکننده: لیلا جلیلی

سعید زین العابدینی؛ کارشناس ارشد تئاتر و ادبیات نمایشی، معاون تئاتر اداره کل سینمایی و تئاتر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

گویا ناچار است دانش‌آموزان را با نمره مدرج کند. یعنی حتی در همان ارزشیابی توصیفی هم نوعی درجه‌بندی کمی-البته به شیوه‌ای متفاوت- صورت می‌گیرد. بچه‌ها در مدرسه قبل از هر چیز باید مهارت‌های اساسی زندگی را تمرین کنند؛ چیزهایی مثل مهارت گفت‌وگو و تعامل با دیگران، مهارت انجام کارهای گروهی و رسیدن به اهداف مشترک، مهارت رقابت سالم و بدون تنش. اما در عمل شاهدیم، غیر از برخی مدرسه‌های خاص، دانش‌آموزان با اشتیاق وارد مدرسه نمی‌شوند، از حضور در آن لذت نمی‌برند و برای شنیدن صدای زنگ آخر لحظه‌شماری می‌کنند. پس لازم است مدرسه‌ها برای ارتقای جذابیت خود کاری کنند و یکی از عواملی که می‌تواند فضا را تلطیف کند، استفاده از انواع هنر، به‌ویژه هنر نمایش است.

● کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به‌عنوان فضایی متفاوت و تا حدی غیررسمی، به ترویج هنر نمایش در مدرسه‌ها و تربیت زیبایی‌شناختی چه کمکی می‌کند؟

فضای حاکم بر کانون- به‌عنوان نهاد هم‌دوش و حامی تعلیم و تربیت رسمی- خوشبختانه هنوز برای بچه‌ها دل‌چسب و خواستنی است. چون اجباری در کار نیست و مخاطبان به خاطر قصور در انجام تکلیف، تنبیه نمی‌شوند و کسی نمره منفی نمی‌گیرد. یکی از کارهایی که در کانون دنبال می‌شود، اجرای طرح «تئاتر، کتاب، مدرسه» است. در این طرح، از کتاب‌های موجود در مراکز کانون- که قابلیت تبدیل به نمایشنامه را داشته باشند- اقتباس نمایشی صورت می‌گیرد و متن همراه با دستورالعمل اجرا و صحنه‌آرایی، برای اجرا در اختیار مراکز کانون یا مدرسه‌ها قرار می‌گیرد. گاهی بعد از اجرای چنین نمایش‌هایی

ایشان غیر از مسئولیت‌های اجرایی و سال‌ها مدیریت فرهنگی، نمایشنامه‌های متعددی را نیز کارگردانی کرده است. «قیچی‌ای که دنبال کار می‌گشت» از آخرین کارگردانی‌های زین العابدینی است که پس از درخشش در جشنواره تئاتر «شهرزاد»، سال گذشته به «جشنواره بین‌المللی تئاتر تفریس» در گرجستان راه یافت و توانست عنوان بهترین کارگردانی را برای وی و بهترین آرایه (دکور) صحنه و عروسک‌سازی ارمغان بیاورد.

● درباره استفاده از هنر نمایش در فرایند تعلیم و تربیت نظر تان چیست؟

به اعتقاد من، تعلیم و تربیت تا حد امکان باید غیرمستقیم و آمیخته با لذت و سرگرمی باشد؛ چیزی که هنوز عموم مدرسه‌های ما با آن فاصله چشمگیری دارند. البته مدرسه‌هایی هم هستند که در این زمینه گام‌های خوبی برداشته‌اند، اما مقصود من فراگیر شدن این رویکرد در کل ساختار آموزش و پرورش است. هنوز نمایش در بسیاری از مدرسه‌ها تفریحی و حاشیه‌ای تلقی می‌شود. سیاست‌گذاران فرهنگی جامعه باید تدبیرهایی اتخاذ کنند که این موضوع از حاشیه به متن بیاید.

● کلید حل این مسئله را در چه چیزی می‌بینید؟

قبل از پاسخ به این سؤال باید بگوییم، خوشبختانه نظام تعلیم و تربیت ما چند دهه است در جهت تحول و روزآمد کردن خود تلاش می‌کند، اما باید نوعی آسیب‌شناسی صورت گیرد که چرا بهره‌وری و بازدهی این تلاش‌ها کافی نیست؟ چرا با وجود برنامه‌های متعدد پرورشی و ترویج آموزه‌های دینی، رشد فراوانی را در مخاطبان خود شاهد نیستیم؟ من یکی از ضعف‌ها را در این می‌بینم که آموزش و پرورش

موضوع را در قالب شعر مطرح کنید، یا دیگری نوعی بازی نمایشی را پیشنهاد کند که بچه‌ها با اجرای آن بتوانند مفهوم انبساط مولکولی را بهتر درک کنند. در کل باید رویکرد ما این باشد که آدم‌هایی موفق با تفکر خلاق تربیت کنیم که قدرت تصمیم‌گیری در مواقع بحران را داشته باشند و بتوانند برای یک مسئله چندین راه‌حل ارائه کنند، نه اینکه صرفاً محفوظات خود را فراخوانی کنند و شاگرد اول باشند.

● موافق هستید به اهمیت و کارکرد عروسک‌ها هم اشاره کنید؟

- زبان عروسک، یک زبان جهانی است. در همه جای دنیا عروسک‌ها با هم حرف می‌زنند، بدون آنکه در بند کلمات باشند. حتی عروسک قابلیت‌هایی دارد که بازیگر زنده ندارد. مثلاً بازیگر نمی‌تواند در صحنه پرواز کند، اما پرندۀ عروسکی به راحتی می‌تواند این کار را بکند. کتاب‌هایی هم در بازار موجودند که همراه با عروسک عرضه می‌شوند تا مخاطب بتواند با اجرای نمایش خانگی، از داستان کتاب موردنظر بیشتر لذت ببرد. گاهی ممکن است فرزند شما پذیرای پند و اندرزتان نباشد، اما اگر همان پند از زبان یک عروسک جذاب بیان شود، کودک شما با آن ارتباط بهتری برقرار کند.

● کمی هم از تماشاخانه کانون و تربیلی‌های سیار نمایش برایمان بگویید. در حال حاضر چه تعداد از این تماشاخانه‌های سیار موجودند و کارشان به چه صورتی است؟

- الان حدود هفت دستگاه از این تماشاخانه‌های سیار داریم که البته کافی نیستند. هر استان باید تعدادی از این‌ها را در اختیار داشته باشد. اما همین‌ها به همکاران کانون امکان می‌دهند، شیرینی کارهای نمایشی را به صورت مویرگی در همه جای کشور، به ویژه مناطق کم‌برخوردار، در کام کودکان و نوجوانان بچشانیم. به طور مثال، سال گذشته، در دهۀ کرامت، به همت **علی یداللهی** طرحی اجرا شد با عنوان «مسیر هشتم». طی آن تربیلی‌های سیار نمایش در مسیر حرکت امام رضا(ع) - از مرز شلمچه تا مشهد- به اجرای نمایش‌هایی با هدف آشنایی با شخصیت و حکمت و معرفت رضوی اقدام کردند. عنوان نمایش هم «کلاغ بلا، توپ طلا» انتخاب شده بود. در این حرکت باشکوه شاهد صحنه‌هایی جذاب از واکنش کودکان و بزرگ‌ترها بودیم و خاطرات زیبایی برای همکاران ما رقم خوردند که سرشار از معنویت و صفا بودند.

● کلام آخر؟

- نکته آخر اینکه، اجرای نمایش باید تا جای ممکن در مدرسه‌ها ساده‌سازی شود و معلمان ما فکر نکنند این کار پیچیده و دست‌نیافتنی است. از فرصتی که در اختیار مخاطبان مجله قرار دادید تشکر می‌کنیم.

شاهد بودیم که بچه‌ها به پیشخوان امانت کتاب هجوم می‌آوردند تا کتابی را که مرجع آن نمایش بود، امانت بگیرند. همین رویه را در خصوص محتوای کتاب‌های درسی هم اجرا کردیم. حاصل آن تدوین حدود صد عنوان نمایشنامه مرتبط با برنامه درسی بوده است. مثلاً نمایشی داریم که به بچه‌ها جدول ضرب یاد می‌دهد، یا آن‌ها را با کارکرد اعضای بدن آشنا می‌کند. در گام بعدی تلاش می‌کنیم این نمایش‌ها را با کیفیت مطلوبی به صورت نمایش تلویزیونی (تله‌تئاتر) ضبط و با استفاده از امکان محتوای افزوده (رمزینۀ) آن‌ها را به متن کتاب‌های درسی ضمیمه کنیم. البته این طرح هنوز در ابتدای راه است و برای تکمیل و اجرای فراگیر لازم است همه نهاد‌های مرتبط با فرهنگ و تعلیم و تربیت پای کار بیایند.

● با توجه به محدود بودن تعداد مراکز کانون، چطور می‌توان تمام مدرسه‌ها را پوشش داد؟

- به نظر بنده لازم نیست کانون به نهادی موازی آموزش و پرورش تبدیل شود، بلکه باید روح و فضای آن در نظام تعلیم و تربیت تسری یابد و بتواند به عنوان الگویی قابل تعمیم، جریان‌سازی کند. اکثر مربیان کاربلد کانون آمادگی دارند تجربه‌های خود را در اختیار معلمان علاقه‌مند بگذارند.

● فرض کنیم من یک معلم علوم هستم و می‌خواهم انبساط طولی فلزات در اثر گرما را درس بدهم. در ضمن دنبال نمایشی هستم که با اجرای آن، تفهیم مطلب آسان‌تر شود. چه باید بکنم و به کجا مراجعه کنم؟

- شما اگر به یکی از مراکز کانون مراجعه کنید، می‌توانید به مربیان زیادی در رشته‌های گوناگونی همچون نقاشی، سفال، خلاقیت ادبی، سرود، خوش‌نویسی، نمایش و غیره دسترسی داشته باشید. ممکن است یک مربی به شما پیشنهاد کند

برای آشنایی بیشتر با گفت‌وگوشونده، رمزینۀ را پویش کنید.